

Dünya süper liginde bir yükseköğretim

Üniversitelerimizin hem mevcut sıralama sonuçlarını göz önüne alarak, hem de kendileri veya ulusal düzeyde kurulacak bir sıralama sistemi aracılığıyla kendilerini değerlendirmeleri ve üniversitelerin süper liginde yer almak için gerekli atılımları yapmaları zorunlu

28/01/2008 (2082 kişi okudu)

İBRAHİM AKDUMAN ([Arşivi](#))

Yükseköğretim ve Küreselleşme: Yükseköğretimin yüzyıllardır süren uluslar arası niteliği özellikle son 20 yıl içerisinde giderek artan bir hızla, değişimin ana itici gücü haline gelmiş ve bu kapsamda üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları gittikçe daha fazla oranda küresel yarışa katılmak durumunda kalmışlardır. Bunun bir doğal sonucu olarak, yükseköğretim kurumları arasında, sürdürmekle yükümlü oldukları eğitim-öğretim, araştırma, teknoloji üretme ve topluma hizmet etme konularında dünya ölçeğinde bir yarış ortamı oluşmuştur.

Bu yarışın değerlendirme parametreleri, yükseköğretim kurumlarında yürütülen eğitim, araştırma ve yaratıcılığın kalitesi ile belirlenmekte ve sonuç olarak çeşitli değerlendirme sistemleri aracılığı ile üniversiteler karşılaştırılmaktadır. Elde edilen karşılaştırma sonuçları, yüksek öğretim kurumlarına kaynak sağlayacak organizasyonlar, Ar-Ge projelerini destekleyecek devlet yönetimi ve özel sektör kuruluşları, üniversitelere gelecek öğretim üyeleri, potansiyel öğrenciler ve öğrencilerin aileleri tarafından bir tercih kriteri olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan yapılan değerlendirmeler, üniversitelerin bölge, ülke ve dünya çapında prestijleri açısından da önemli bir girdi oluşturmaktadır.

Kalite süreçleri

Değerlendirmeler ve değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan sıralamalar, ilgili yükseköğretim kurumunda sürdürülen eğitim ve araştırma faaliyetlerinin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir ve üniversitenin kalite süreçlerini belirlemektedir. Yapılan sıralamalar sonucunda belirli kalite standartlarını sağlamış ve bu süreçlerle etkin ve etkili bir gelişme stratejisini gerçekleştirmiş üniversiteler, üniversitelerin süper ligi olarak adlandırabileceğimiz bir yeni sınıflandırmanın içerisinde yer almaya başlamışlardır. Diğer bir deyişle, yükseköğretim kurumları bu süper lig içerisinde yer alabildikleri sürece hem eğitim-öğretim hem de araştırma faaliyetlerinin düzeyini de kanıtlamış olmaktadır.

Üniversitelerin süper ligi ile ilgili son toplantı: Üniversitelerin değerlendirilmesi ve sıralanması ile ilgili Avrupa ve dünya ölçeğinde bilimsel toplantılar düzenlenmekte ve konu çok değişik boyutları ile ayrıntılı olarak tartışılmaktadır. Bu toplantıların en sonuncusu Ranking and Research Assessment in Higher Education adı altında 12-13 Aralık 2007 tarihlerinde Belçika'nın Brüksel kentinde bulunan Université Libre de Bruxelles de yapılmıştır.

Bu toplantıya dünya çapındaki mevcut değerlendirme ve sıralama sistemlerinin (Shanghai Jiao Tong, Times Higher Education Supplement, Cybermetrics Lab.) üst düzey temsilcilerinin yanı sıra, Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya, Belçika'da bulunan ulusal değerlendirme sistemlerinin temsilcileri konuşmacı olarak katılmışlardır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin 136 temsilcisi de toplantıda hazır bulunmuşlardır. Ben de bu toplantıya konuya olan ilgim nedeniyle katılmayı bir görev bildim.

Mevcut sıralamalar

Diğer taraftan, mevcut sıralamalarda hiç de arzu etmediğimiz yerlerde bulunan Türk yükseköğretim kurumlarının bu kadar önemli bir toplantıda temsil edilmediğini üzülen gözlemledim. Brüksel'de yapılan bu toplantıda hem Dünya ölçeğindeki hem de Avrupa Birliği ülkelerinde var olan değerlendirme sistemleri tartışılmış ve değerlendirme sistemlerinin geleceği ve üniversitelerin süper liginin nasıl şekilleneceği konusunda görüşler paylaşılmıştır. Toplantıda Avrupa Komisyonu'nun araştırmadan sorumlu bakan yardımcısı da hazır bulunmuştur. Bu da Avrupa Birliği düzeyinde konuya verilen önemi göstermektedir. Toplantıda varılan en önemli sonuç gelecek yakın dönemde üniversitelerin sıralama ve sınıflandırmalarının artan bir hızla devam edeceği ve bunun sonucunda üniversitelerin bir süper lig'inin oluşacağıdır. Bu toplantıda ayrıca, Avrupa Birliği kapsamında bir değerlendirme ve sıralama sisteminin kurulması konusunda görüş birliğine varılmış ve bu görüş AB komisyonu temsilcileri tarafından da onaylanmıştır.

Üniversite değerlendirme sistemlerinin geçmişine kısa bir bakış: Üniversitelerde yapılan faaliyetlere ilişkin değerlendirme ve sıralama süreçleri ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve bu kapsamda ABD üniversiteleri hem genel hem de konu bazında sıralamalara tabi tutulmuşlardır. Ayrıca ABD üniversitelerinde verilen eğitimin kalitesi temel alan bazında (mühendislik, mimarlık, tıp v.b.) belirli akreditasyon kurumları (ABET, NAAB, v.b) aracılığı tarafından değerlendirilmektedir. ABD'de başlayan bu süreç daha sonra İngiltere ve Almanya'da devlet tarafından yönlendirilmiş ve ABD'den farklı bir anlayışla kullanılmıştır. Özellikle üniversitelerin araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesi için bağımsız organizasyonlar kurulmuştur. İngiltere'de 'The Research Assessment Exercise' (RAE) adı verilen değerlendirme sisteminde üniversitelerde sürdürülen araştırma faaliyetleri, üniversitelere yapılacak kaynak aktarımının belirlenmesi, halkın ödediği verginin nereye harcandığının açıklanabilmesi, nerede en iyi araştırmanın yapıldığı ve bu araştırmanın ne kadar iyi olduğunun halka anlatılabilmesi amaçları doğrultusunda değerlendirilmekte ve bu kapsamda üniversiteler sıralanmaktadır. Bu sıralamalar sonucunda ilk 10 sırada yer alan üniversiteler devletin verdiği toplam kaynağın yarısına yakını almaktadır. Almanya'da da benzer bir değerlendirme sistemi oluşmuş bulunmaktadır. Bağımsız bir kuruluş olan Center for Higher Education, (CHE) tarafından gerçekleştirilen bu değerlendirmelerde üniversiteler yapmış oldukları araştırma faaliyetleri açısından sıralanmakta ve üniversitelere yapılan kaynak aktarımları bu sıralama sonuçlarına göre belirlenmektedir. CHE ayrıca Hollanda üniversitelerinin değerlendirme süreçlerine de katkıda bulunmaktadır. Almanya'da yapılan değerlendirmeler genelde konu bazında üniversitelerin sıralaması şeklinde gerçekleşmektedir. Avrupa'nın diğer ülkelerinde de üniversitelerin araştırma faaliyetleri değişik boyutlarında değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

Son gelişmeler

Üniversitelerin gittikçe daha fazla uluslararası bir yapıya kavuşması, doğal olarak dünya ölçeğinde değerlendirme ve sıralama mekanizmalarının oluşmasına neden olmuş bulunmaktadır. Bunlardan en tanınmış ikisi Shanghai Jiao Tong ve Times Higher Education Supplement (THES) sıralamalarıdır. Shanghai sıralaması esas olarak Çin üniversitelerinin dünya üniversiteleri arasındaki yerinin belirlenmesi ve Pekin, Tsinghua gibi üniversitelerin dünya klasmanında Üniversiteler olabilmeleri için yapılacak atılımların belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Daha sonra ortaya çıkan sonuçlar dünya ölçeğinde kabul görmüş ve sıralama sonuçları hem potansiyel öğrenciler hem de üniversitelere finans sağlayan organizasyonlar tarafından bir girdi olarak kullanılmaya başlamıştır. Shanghai sıralamasında temel olarak üniversitelerde Nobel Ödülü alan öğretim üyesi ve mezun sayıları, 21 temel konuda en yüksek atıf alan öğretim üyesi sayıları, Nature and Science dergilerinde basılan makale sayıları, SCIE ve SSCI de yayımlanan makale sayıları, üniversitenin büyüklüğüne bağlı olarak gösterilen akademik performanslar kullanılmıştır.

THES sıralaması da benzer faktörlere dayanarak yapılmış fakat bu faktörlerin sonuca etkileri değişik oranlarda ele alınmıştır. Hem Shanghai hem de THES sıralamalarının ilk 200'ünde 133 üniversite aynıdır. Bu ise farklı bakış açılarının farklı sıralama sonuçları yaratacağını açıkça göstermektedir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki bütün bu değerlendirme farklılıklarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti üniversiteleri araştırma bazlı bu iki sıralama sisteminde ilk 500 üniversite içerisine girememişlerdir. Bir başka sıralama sistemi ise İspanya'nın Madrid kentinde bulunan Cybermetrics Lab (CSIC) tarafından yapılmaktadır. Webometrics adı verilen bu sıralama sistemi üniversitelerin mevcut Web sayfalarının değerlendirilmesine ve özellikle bu sayfalarda üniversite ile ilgili bilgilerin ulaşılabilirliği bilgisine dayanmaktadır. Bu sıralama sisteminin üniversitelerin araştırma kapasiteleri ve kalitesi konusunda bir bilgi vermediği de açıktır.

Türkiye'de durum

Yukarıda kısaca özetlenen gelişmeler ve süreçler gösteriyor ki, artık üniversiteler yaptıkları faaliyetler açısından dünya ölçeğinde değerlendirme ve sıralamaya tabi tutulmaktadır. Sıralamalar sonucunda 'dünya süper ligindeki üniversiteler adı verilen yeni bir üniversite sınıflandırması ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak istenen ve arzu edilen Türkiye Cumhuriyeti üniversitelerinin de bu sınıflandırmanın içerisinde yer almasıdır. Üniversitelerin süper liginde yer alan üniversitelerimizin sayısının çokluğu Türkiye de yapılan eğitim ve araştırmanın da o oranda uluslararası düzeyde olması anlamını taşıyacaktır. Bu kapsamda üniversitelerimizin hem mevcut sıralama sonuçlarını göz önüne alarak hem de kendileri veya ulusal düzeyde kurulacak bir sıralama sistemi aracılığı ile kendilerini değerlendirmeleri ve üniversitelerin süper liginde yer almak için gerekli atılımları yapmaları zorunludur.

Bu atılımların yapılabilmesi için en önemli problem kaynak sorunudur. Öğrenci başına ayrılan kaynak Türkiye'de 3 bin 500.-USD, Avrupa'da 10 bin.-USD ve ABD'de 30 bin.-USD civarındadır. Kaynak sorunu doğal olarak üniversitelerin değerlendirilmesi ve sıralanmasına yansımaktadır. Bunun bir göstergesi Shanghai ve THES sıralamalarındaki ilk 50 üniversite içerisinde yüzde 70 oranında ABD üniversitelerinin bulunmasıdır. Diğer taraftan bu sıralamalar sadece bir kaynak sorununa bağlı değildir. Üniversitelerin en önemli sorunlarından biri insan kaynaklarının geliştirilmesi ve bu gelişmenin sürdürülebilmesidir. Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus potansiyelinin iyi değerlendirilmesi ve bu şansın çok iyi kullanılarak genç nüfusun üniversitelerin insan kaynaklarının gelişimine yönlendirilmesi en önemli sorundur. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılına tekabül eden 2023 yılında ülkemizin kalkınma, büyüme, GSMH'da artış v.b. hedeflerine ulaşabilmesi de üniversitelerin gelişmişlikleri ile doğrudan ilişkilidir.

Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve üniversiteleri ele ele vererek hem dünya üniversiteleri süper liginde yer alma hem de ülkenin kalkınmışlık düzeyine katkıda bulunma başarılarına imza atabilirler. Bu amaca ise, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin konuyu bir temel politika olarak ele alması ile erişilebilir.

Prof. Dr. İbrahim Akduman: İstanbul Teknik Üniversitesi